

Samostalni istraživački radovi u osnovnoj i srednjim školama

Upute i pojašnjenja za provedbu natjecanja iz povijesti u šk. god. 2007./2008.

Autorica donosi upute za pisanje i prezentaciju samostalnih istraživačkih radova na natjecanju iz povijesti u šk. god. 2007./2008., kao i kriterije za njihovo vrednovanje.

Učenje kroz istraživanje jest način učenja koji u najvećoj mogućoj mjeri uključuje načelo aktivnosti. Njime se učenicima istovremeno omogućava učenje sadržaja i procesa: učenici stječu, šire i produbljuju znanja te razvijaju različite opće i predmetne vještine i sposobnosti. Istraživački radovi učenika predstavljaju simulaciju znanstvenog istraživanja: učenici se uvode u znanstvenu metodologiju, organizaciju istraživanja te ovladavanje pojedinim tehnikama i metodama. Uče se predvidjeti ili postaviti hipoteze, samostalno opažati, potkrijepiti primjerima, uređivati, razvrstavati, analizirati, statistički oblikovati podatke i zaključivati.¹

Koraci pri istraživanju su sljedeći:²

1. Izbor područja i teme.
2. Određivanje problema i ciljeva: određivanje istraživačkog/istraživačkih pitanja i postavljanje istraživačkih ciljeva.
3. Izrada nacrtu istraživanja: odabir izvora i literature (tako da odražavaju odabranu temu), metode i tehnike sakupljanja (anketa, intervju, analiza teksta, plansko opažanje, dnevnik, itd.), uređivanja i analiziranja podataka.
4. Prikupljanje podataka: proučavanje literature i izvora; pronalaženje i komentiranje podataka; navođenje izvora.
5. Analiziranje, uređivanje i interpretiranje rezultata (opisivanje, klasificiranje, povezivanje, statistička obrada podataka, itd.)
6. Pisanje izvještaja i/ili pripremanje rezultata za prezentaciju

1 Danijela Trškan, *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*, Ljubljana, 2007, 44

2 Prilagođeno prema: Trškan, *Lokalana zgodovina*, 2007:46-47; Judithe Bell, *Doing your research project: A guide for first-time researches in education and social science*, Open University Press, Buckingham and Philadelphia, 2001:21-36.

UPUTE ZA NATJECANJE

Tko se može natjecati u kategoriji samostalnih istraživačkih radova?

U kategoriji samostalnih istraživačkih radova mogu se natjecati svi učenici/učenice 7. i 8. razreda osnovne škole te svi učenici/učenice srednjih škola.³

UPUTE ZA NATJECANJE

Koje se teme istražuju?

Teme koje se istražuju su iz zavičajne povijesti; u srednjoj školi trebaju biti jasno smještene u širi lokalni, nacionalni, regionalni, europski i/ili svjetski kontekst. Za osnovnu školu, preporuča se rad na izvornoj građi. U srednjoj školi, teme se istražuju na temelju literature i raznovrsne izvorne građe koja je dostupna učenicima. U obje kategorije preporuča se interdisciplinarni pristup, tj. povezivanje povijesnog istraživanja s geografijom, etnologijom, povijesti umjetnosti, književnosti itd.⁴

UPUTE ZA NATJECANJE

Od čega se sastoji vrednovanje samostalnog istraživačkog rada?

Vrednovanje samostalnog istraživačkog rada sastoji se od sljedećih segmenata:

- a) eseja
- b) obrane.⁵

3 *Katalog natjecanja i smotri učenica i učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u 2008. godini*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2007.

4 Ibid.

5 Ibid.

Kako treba izgledati esej?

Povijesna istraživanja najčešće se predočuju u pisanom obliku, od kratkog prikaza neke knjige do dužeg istraživačkog zadatka. Zato je pisanje rada od velike važnosti i treba mu posvetiti dužnu pozornost. Pritom uvijek treba imati na pameti kome je rad namijenjen i tko će ga čitati. "Jasnim i čitkim pisanjem postižu se dva važna cilja. Prvo, čitatelju se demonstrira vaša sposobnost logičkog mišljenja o predmetu istraživanja. Ne možete jasno pisati o nečemu što ne razumijete. Drugo, tako se čitatelju na uvjerljiv način prenosi ono što bismo željeli da razumije. Jasno pisanje je uvjerljivo. Mislite na svoje čitatelje dok pišete. Recite im ono što želite da znaju. Recite im to jasno, sažeto, no ipak na prikladan način."⁶

U svim pisanim radovima glavni je zahtjev podjela rada na tri dijela: uvod, glavni dio i zaključak. Uvodni dio sadrži određivanje problema: ukratko se objašnjava odabir teme i istraživačko pitanje, navode se hipoteze, opisuje se metodologija rada (postupak istraživanja i način prikupljanja podataka), objašnjava struktura rada te daje osvrt na izvore i literaturu korištene prilikom izrade rada. Može se također navesti kome je rad namijenjen te zahvale. Središnji dio sadrži preglednu i sistematičnu razradu odabrane teme – prikaz dobivenih podataka i obrazloženje rezultata. Zaključni dio sažima rezultate istraživanja i sadrži odgovor na istraživačko pitanje postavljeno u uvodu. U njemu se također mogu kritički vrednovati postignuti rezultati, upozoriti na neriješena pitanja i iznijeti prijedloge za daljnja istraživanja.

UPUTE ZA NATJECANJE

Koja je dužina eseja?

Dužina eseja iznosi 12 500 – 15 000 znakova ili šest do osam kartica teksta za osnovnu školu, odnosno 15 500 – 18 000 znakova ili osam do deset kartica teksta za srednje škole. Kartica teksta iznosi 30 redova sa 60 znakova, odnosno oko 1800 znakova po stranici teksta; piše se fontom Times New Roman, veličina 12 točaka, prored 1,5, margine 2,54 (gore i dolje) i 3,17 (lijevo i desno). Stranice trebaju biti paginirane. Paginacija se ispisuje na sredini donje margine stranice. Naslovna stranica, sadržaj, bibliografija, prilogi i sažetak ne računaju se kao dio eseja.⁷

6 Jules R. Benjamin, *A Student's Guide to History*, Bedford/St. Marin's, Boston and New York, 2004., 58-59

7 *Katalog natjecanja*

UPUTE ZA NATJECANJE

*Kako treba oblikovati esej?*⁸

Rad treba imati *naslovnu stranicu*. Naslovnica se ne paginira i treba sadržavati sljedeće podatke: naslov teme, imena učenika i mentora, škola, grad i županija.

Iza naslovnice slijedi *sadržaj* s naslovima poglavlja i brojem stranica na kojima se nalaze. Ova se stranica ne računa kao dio eseja.

Zatim slijedi *uvod* koji iznosi jednu do dvije kartice teksta za osnovnu školu, odnosno jednu do tri kartice za srednje škole (ne manje od jedne i ne više od dvije, odnosno tri kartice teksta). U uvodu se ukratko objašnjava odabir teme i istraživačko pitanje i metodologija rada te navode izvori i literatura korišteni prilikom izrade rada. Od učenika srednjih škola očekuje se da osobito obrate pozornost na ove elemente te da objasne odabir izvora i literature korištene prilikom izrade rada.

Središnji dio eseja treba biti podijeljen na logično oblikovana poglavlja. Naslovi pojedinih poglavlja trebaju biti jasno istaknuti te odgovarati sadržaju poglavlja.

Zaključak sažima temeljne rezultate istraživanja i odgovara na istraživačko pitanje postavljeno u uvodu. Sastoji se od jedne do dvije kartice teksta (ne manje od jedne ni više od dvije kartice teksta).

Esej obvezno treba sadržavati *bilješke i bibliografiju*. Bilješke se pišu na dnu stranice, a ne na kraju teksta. Bibliografija se navodi na posljednjoj (zasebnoj) stranici koja slijedi nakon zaključka, a sadrži popis izvora (ako su korišteni) i literature.

Uz esej je moguće imati *priloge* (npr. fotografija, reprodukcija umjetničkih slika, gradskih planova, pisanih izvora, novinskih članaka, intervjua s kazivačima, ako se rad temelji na usmenoj povijesti, statističkih podataka itd.). Prilozi se stavljaju na zasebne stranice na kraju rada (nakon bibliografije) i ne računaju se kao dio eseja. Na vrhu stranice treba istaknuti naslov *Prilozi*. Svaki prilog treba biti numeriran i opisan na odgovarajući način (potpis uz sliku, podrijetlo pisanog izvora ili novinskog članka, vrijeme i mjesto kada je vođen intervju i slično). Prilozi se posebno ne boduju ali mogu utjecati na jasnoću razjašnjavanja teme i metodologije rada. do tri stranice priloga (npr. fotografija, reprodukcija umjetničkih slika, gradskih planova, pisanih izvora, novinskih članaka, intervjua s kazivačima, ako se rad temelji na usmenoj povijesti, tablica sa statističkim podacima, grafikonima itd.).

8 Ibid.

U osnovnoškolskim radovima moguće je imati do tri stranice priloga, a u srednjoškolskim do pet stranica priloga. Osobito za srednjoškolske radove preporučamo da se na kraju eseja uključi *sažetak* od 600 do 800 znakova, s istaknutim *ključnim riječima*.

Nekoliko savjeta za pisanje eseja:⁹

1. Esej treba imati jasan početak. Stoga se u prvom odlomku jasno i kratko izlaže koja je tema rada (najava teme) te objašnjava zašto je važna. Također se mogu kratko navesti osnovne teze, no ne i zaključak rada. Kod kraćeg eseja ovaj se dio može izložiti u jednom odlomku, dok se kod dužeg eseja tome može posvetiti posebno uvodno poglavlje.
2. Prije nego što se započne s pisanjem, dobro je napraviti kratak pregled pitanja kojima će se esej baviti. Ovaj nacrt treba odražavati istraživanje za esej, tj. teme i teze koje će biti uključene. Ako rad ima ograničen broj stranica, nacrt treba odražavati i zadanu dužinu rada. Ako se uključi previše točaka, rad će prijeći zadani broj stranica ili će se pitanja obraditi površno; ako se uključi premalo točaka, rad će biti prekratak i nedostatan. Tijekom istraživanja možda će se mijenjati točke koje su prvobitno uključene u nacrt: neke će možda biti odbačene, a druge dodane.
3. Rečenice trebaju biti jasne tako da nema dvojbe što je njihov *subjekt* te koja je njegova uloga (što čini, govori, osjeća, itd.). Ako o subjektu treba napisati više toga, dobro je to podijeliti u nekoliko rečenica, a ne pretrpavati ih nepotrebnim frazama.
4. Kad se piše o prošlim događajima, treba upotrebljavati prošlo vrijeme. Izuzetak su slučajevi u kojima se opisuju određeni pisani dokumenti ili predmeti (umjetnička djela, zgrade, itd.) koji još uvijek postoje; u tom ih se slučaju opisuje u sadašnjem vremenu.
5. Odlomci trebaju biti jasni i razumljivi. Obuhvaćaju niz rečenica koje jasno povezuje jedna glavna ideja (tema) na koju se trebaju odnositi sve rečenice unutar odlomka. Svaka rečenica treba donositi nešto novo; ako ponavlja ono što je već rečeno, treba je izostaviti. Svaka rečenica treba biti logički povezana s ostalim rečenicama u odlomku. Jasna veza između riječi, rečenica i odlomaka još je jedna odlika dobrog pisanja.
6. Odlomci mogu biti kraći i duži. Ipak, treba izbjegavati odlomke koji se sastoje od samo jedne rečenice ili predugačke odlomke u kojima se gomila više tema.

⁹ Adaptirano prema: Benjamin, 59-77; Bell, 198-214

7. Novi odlomak treba započeti kada se prelazi na novu temu. No, svaki odlomak treba biti logički povezan s ostalim odlomcima u radu, a čitateljima treba pomoći da shvate *vezu* između odlomaka. Nepovezani odlomci (kao i nepovezane rečenice) mogu izazvati zabunu kod čitatelja. Rečenice koje služe kao veza između dva odlomka mogu se smjestiti na kraj jednog odlomka ili na početak drugoga.
8. Rad treba završavati zaključkom gdje se sažimaju najvažniji dokazi/argumenti/zaključci. Također treba ponuditi odgovor na istraživačko pitanje iz uvoda.
9. Prvu verziju teksta treba pažljivo pročitati i po potrebi preraditi. Pritom treba obratiti pozornost na jasnoću, kontinuitet i dokaze kojima se podupiru argumenti. Tako nastaje konačna verzija teksta. Konačna verzija treba biti precizna i uredna i u skladu sa zadanim uputama. Osobito treba provjeriti pravopis i gramatiku.
10. Istraživački rad bi u pravilu treba uključivati bilješke. One služe za identifikaciju izvora i literature. Pažljivo treba koristiti rečenice i fraze koje se preuzimaju iz drugih knjiga: ako ih se doslovce kopira, treba ih staviti u navodnike, a njihov izvor identificirati u bilješci na kraju stranice ili teksta. U protivnom, rad može biti proglašen plagijatom. Isto vrijedi i za zaključke koji se prepričavaju vlastitim riječima, no preuzeti su od drugih autora. Njih ne treba stavljati u navodnike, ali se u bilješci svejedno navode djela iz kojih su preuzeti.
11. Ako to zadatak zahtijeva, u rad se može uključiti i bibliografija. Djela u bibliografiji navode se abecednim redom po prezimenu autora ili naslovu djela. Ako se to zahtijeva zadatkom, mogu se odvojiti različite kategorije djela unutar bibliografije (npr. objavljeni izvori, neobjavljeni izvori, monografije, članci, enciklopedije i leksikoni, itd.)

UPUTE ZA NATJECANJE

Kako pisati bilješke?

“Bilješke su način dokumentacije koji govori čitatelju otkuda dolazi materijal koji se koristio u nekom radu.”¹⁰ Mogu se pisati na dnu stranice ili na kraju teksta. Također, mogu se ispravno pisati na više različitih načina.

Kako bi radovi učenika bili ujednačeni, odlučili smo se za sljedeća pravila pri izradi bilježaka:

¹⁰ Benjamin, 127

1. Bilješke se pišu na dnu stranice, a ne na kraju teksta.
2. Kada se knjiga navodi prvi puta, treba navesti puno ime i prezime autora, puni naziv knjige (uključujući i podnaslov), naziv izdavača, mjesto izdanja, godina izdanja, stranica.
Ivan Jelić, *Povijesna čitanka: za VIII. razred osnovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 1991., 66

3. Ako se u prvoj sljedećoj bilješci ponovno navodi ista knjiga, možemo koristiti riječ *Isto* ili *Ibid.* (od latinske riječi *ibidem*, što znači “na istom mjestu”).
Isto, 67 ili Ibid., 67

Ako se u kasnijim bilješkama koje ne dolaze neposredno nakon prvog citiranja navodi ista knjiga, onda prilikom citiranja treba koristiti samo prezime autora i broj stranice.

Jelić, 89

Ako se u istom tekstu citira više knjiga istog autora, onda druga ili sljedeće bilješke moraju uključivati skraćeni oblik naslova kako bi čitatelju bilo jasno koje se djelo citira.

Jelić, *Povijesna čitanka* 8, 123

4. Ako za istu knjigu postoje dva ili tri autora, navode se njihova imena onim redoslijedom kojim se pojavljuju na naslovnoj stranici.
Ivan Kampuš i Ivo Makek, *Povijesna čitanka: za VI. razred osnovne škole*, Školska knjiga, Zagreb, 1991., 48

5. Ako za istu knjigu postoje četiri ili više autora, navodi se ime autora koji je naveden prvi na naslovnoj stranici te zatim “i drugi” ili “et al.” (lat.).

Suzana Leček i drugi, *Povijest 4: Udžbenik za četvrti razred (opće gimnazije)*, Profil, Zagreb, 2006.

Suzana Leček et al., *Povijest 4: Udžbenik za četvrti razred (opće gimnazije)*, Profil, Zagreb, 2006.

6. Ako je autor djela nepoznat, bilješka započinje s naslovom knjige.
Nastavni plan i program za osnovnu školu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, 2006.

7. Ako se koristi samo određeni tekst iz djela koje je netko uredio, započinje se s imenom autora čiji se rad koristi, zatim se navodi naslov djela, urednik te informacija o publikaciji.

Marc Bloch, “Za komparativnu historiju europskih društava”, u *Uvod u komparativnu historiju*, Drago Roksandić (ur.), Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2004., 55

8. Ako se navodi članak iz zbornika ili časopisa, bilješka započinje s imenom autora članka, zatim slijedi naziv članka, naziv zbornika ili časopisa te podaci o časopisu koji se nalaze na naslovnoj stranici.
Danijela Trškan, "Motivacijske tehnike u nastavi", *Povijest u nastavi*, br. 1 (2006), 37
9. Ako se citira članak objavljen na web stranici navode se sljedeći podaci:
Richard Hooker, "The Idea of America", <http://www.wsu.edu/> (pristup ostvaren 21. siječnja 2003.)

UPUTE ZA NATJECANJE

Kako izraditi bibliografiju?

"Bibliografija je abecedni popis djela koja su se koristila prilikom izrade rada."¹¹ Bibliografija se navodi na posljednjoj (zasebnoj) stranici koja slijedi nakon zaključka. Treba odvojeno navesti popis izvora (ako su korišteni) i literaturu. Unutar svakog od ta dva popisa djela se navode abecednim redoslijedom po prezimenu autora; ako djelo nema autora, stavlja se na popis prema početnom slovu naslova. Ako djelo ima dva i više autora, u bibliografiji se obično navode sva imena. Evo primjera:

Izvori:

Izvori za hrvatsku povijest II., priredila Nada Klaić, Školska knjiga, Zagreb, 1958.

Historijska čitanka za hrvatsku povijest. I. Do ukidanja feudalnih odnosa u Hrvatskoj g. 1848., uredio J. Šidak, Školska knjiga, Zagreb, 1952.

Hrvatski državni arhiv, Fond Ministarstva prosvjete Narodne Republike Hrvatske 1945. – 1951., Spisi Odjela za školstvo, HRHDA-291, MPRO NRH, 8.6

Statistički godišnjak Kraljevine Hrvatske i Slavonije I. 1905., Zagreb 1913.

Literatura:

Bloch, Marc, "Za komparativnu historiju europskih društava", u *Uvod u komparativnu historiju*, Drago Roksanđić (ur.), Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2004.

Leček, Suzana, Najbar-Agičić, Magdalena, Agičić, Damir, Jakovina, Tvrtko, *Povijest 4: Udžbenik za četvrti razred (opće gimnazije)*, Profil, Zagreb, 2006.

¹¹ Benjamin, 141

Mišetić, Anka, *Gradski rituali: Retradicionalizacija društvenog života u hrvatskim gradovima nakon 1990.*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2004.

Nastavni plan i program za osnovnu školu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, 2006.

Trškan, Danijela, "Motivacijske tehnike u nastavi", *Povijest u nastavi*, 1 (2006)

Kako treba izgledati prezentacija i obrana rada?

Prezentacijske kompetencije učenika sastavni su dio kulture učenja i poučavanja koju promiču brojni europski planovi i programi. One su također jedan od važnih ciljeva nastave povijesti koji se najčešće definira kao razvijanje vještina usmenog i pismenog priopćavanja povijesnih informacija (npr. govor, pisanje, uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije).¹²

Vještine usmenog i pismenog priopćavanja povijesnih informacije pripadaju ključnim učeničkim kompetencijama, no one se mogu steći i uvježbati samo na predmetnim sadržajima. Strah od govorenja pred širim auditorijem često je prisutan kod velikog broja ljudi; vjerojatnije je da će biti manji ako imaju što više prilika govoriti u javnosti.¹³ Kod usmene i pismene prezentacije u nastavi povijesti treba uzeti u obzir "kriterije kvalitete poput sadržajne i jezične korektnosti, poznavanja povijesnih struktura i međusobnih povezanosti ili primjene povijesnog znanja"¹⁴.

Kako pripremiti izlaganje – upute za učenike:¹⁵

Govor: Vokabular treba biti razumljiv i odgovarati nivou slušatelja, a rečenice precizne, jasne i gramatički korektno. Treba izbjegavati dugačke i složene rečenice koje su prikladnije za pisani tekst – prilikom izlaganja slušatelji ne mogu ponovo čuti ono što nisu razumjeli. Za razliku od pisanih tekstova, u izlaganje je poželjno primjenjivati strategije koje će pridonijeti slušateljevu razumijevanju: ugraditi ponavljanja, preformulirati ključne ideje i teze, naglašavati ključne riječi, služiti se primjerima.

Izlaganje treba dobro planirati i organizirati, tj. podijeliti ga na uvod, glavni dio i zaključak. Izlaganje se može započeti izlaganjem određene teze, navođenjem citata,

12 Snježana Koren, Magdalena Najbar-Agičić, "Komparativna analiza europskih kurikuluma povijesti", *Povijest u nastavi* 10 (2007):120-164

13 John W. Santrock, *Educational Psychology: Classroom Update*, McGraw-Hill International Edition, 2006., 468

14 *Geschichtsmethodik: Handbuch für die Sekundarstufe I und II*, Hilde Günther-Arndt (ur.), Cornelsen, Berlin, 2007., 205

15 Prilagođeno prema: Michael Sauer, *Geschichte unterrichten: Eine Einführung in die Didaktik und Methodik*, Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung, 2004, 253; Santrock, 465-468

postavljanjem pitanja. Na početku je također poželjno predstaviti temu i kompoziciju izlaganja, te održavati fokus na tome tijekom cijele prezentacije. Dobro je uključiti dokaze i primjere koji podupiru i razvijaju ideje. Svaki odsječak S vremena na vrijeme poželjno je direktno se obratiti slušateljima. Na kraju je poželjno izlaganje još jednom sažeti.

Način izlaganja: Preduvjet za razumijevanje su prikladna jačina glasa, razgovijetan izgovor i odgovarajući tempo govora (ni prespor ni prebrz). Dok se priprema izlaganje, dobro je nekoliko puta ga isprobati i uvježbati (možda i snimiti), kako bi se dobro upoznao materijal i utvrdilo njegovo trajanje. Izlaganje ne bi trebalo trajati duže od 15 do 20 minuta jer slušatelji gube koncentraciju.

Govor tijela: Držanje tijela, gestikulacija i izraz lica također pridonose uspješnosti izlaganja. Držanje tijela trebalo bi biti što je više moguće opušteno, što je lakše postići kad se stoji nego kad se sjedi. Dobro je što više direktno se obraćati slušateljima, a ne isključivo čitati bilješke ili govoriti napamet naučeni tekst. Također je dobro održavati kontakt očima sa slušateljima, te se umjereno služiti gestikulacijama.

Vizualna pomagala: Veoma je korisno kad se izlaganje podupre vizualno jer to može pomoći slušateljima da usvoje ključne ideje te unijeti raznolikost u ritam govora. To se može učiniti na razne načine. Slušateljima se unaprijed mogu podijeliti papiri s ključnim tezama i kompozicijom izlaganja. Ključne točke mogu se projicirati pomoću grafoskopa ili PowerPoint prezentacije. Dobro je uključiti slike ili grafikone, no važno je da se oni odnose na sadržaj predavanja jer inače samo odvrćaju pažnju. Važna imena i datumi mogu se također zapisati na ploču.

UPUTE ZA NATJECANJE

*Kako treba izgledati obrana?*¹⁶

Obrana rada sastoji se od učeničke prezentacije rada te pitanja koja nakon prezentacije postavljaju članovi prosudbenog povjerenstva. Prezentacija teme traje najviše 10 minuta za osnovne škole te najviše 15 minuta za srednje škole. U tom vremenu treba sažeto izložiti temeljne rezultate istraživanja: zašto je tema odabrana, kako se tema uklapa u širi nacionalni, europski i/ili svjetski kontekst (samo za srednje škole), koliko je bila prisutna u dosadašnjim istraživanjima (samo za srednje škole), kojom su se metodologijom učenici služili prilikom izrade rada te koje su rezultate postigli. Učenicima se preporuča maksimalno korištenje suvremenih medija i mogućnosti prezentacijske tehnike.

¹⁶ *Katalog natjecanja*

Nakon prezentacije, članovi prosudbenog povjerenstva postavljaju do tri pitanja za učenike osnovnih škola i do pet pitanja za učenike srednjih škola. Pitanja su vezana uz esej ili prezentaciju (ako je neki segment teme ostao nedovoljno razjašnjen). Također se mogu odnositi na opće znanje učenika o razdoblju kojemu tema pripada (za osnovne škole) ili na konkretizaciju prezentirane teme u širem lokalnom, nacionalnom, regionalnom, europskom i/ili svjetskom kontekstu na koji se tema odnosi (za srednje škole).

Obrana rada mora biti javna. Povjerenstva moraju osigurati javni prostor i omogućiti nazočnost zainteresiranim učenicima i nastavnicima. Na školskoj, županijskoj i državnoj razini imenovat će se povjerenstvo za vrednovanje samostalnih istraživačkih radova. Svaki član povjerenstva boduje oba segmenta prema unaprijed postavljenim i poznatim kriterijima, bodovi se zbrajaju te se tako dobiva konačni rezultat.

Kriteriji za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada

Kriteriji za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada dijele se na kriterije za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada u osnovnoj školi i kriterije za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada u srednjoj školi. Sastoje se od:

- a) kriterija za vrednovanje eseja
- b) kriterija za vrednovanje prezentacije i obrane.¹⁷

¹⁷ Kriterije su pripremili i sastavili Snježana Koren, Suzana Pešorda i Mladen Domazet prema: Danijela Trškan, *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2005.

Kriteriji za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada u osnovnoj školi

Ukupan broj bodova: 33 (esej 21 bodova i obrana 12 bodova).

a) Kriteriji za vrednovanje eseja

Bodovi	1. Oblikovanje pismenog rada
0	Rad ima više od 15200 znakova.
1	Rad je skroman i nema jasnu strukturu (uvod, glavni dio, zaključak). Najvećim dijelom nije uređen (npr. nedostaje sadržaj, neoznačene stranice, ograničena je upotreba bilježaka, nepotpuno se citira literatura, odabir priloga je loš, a opisi slabi, na naslovnici nisu istaknuti svi potrebni podaci).
2	Rad je djelomično uređen. Struktura rada je uglavnom jasna, no pojedini elementi su nedorađeni (npr. nejasan sadržaj, neoznačene stranice, premalo bilježaka, bibliografija ne sadrži sve reference, postoje pogreške pri citiranju, neki su prilozi nepovezani s temom i/ili slabo opisani).
3	Rad je u potpunosti sređen i uključuje sve potrebne elemente (naslovnica, sadržaj, dobro oblikovani tekst, bibliografija, bilješke, prilozi). Struktura rada u potpunosti je razumljiva.

Bodovi	2. Stil i jezična točnost
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rječnik je siromašan, izražavanje nespretno i nejasno. Uporaba stručne terminologije je skromna. U tekstu je mnogo gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.
2	Rječnik je primjeren, izražavanje uglavnom jasno i precizno. Uporaba stručne terminologije je uglavnom primjerena. U tekstu je malo gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.
3	Rječnik je bogat, izražavanje jasno i jezgrovito. Korištenje stručnom terminologijom je suvereno. U tekstu gotovo da i nema gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.

Bodovi	3. Uvod (odabir teme i istraživačkog pitanja, određivanje ciljeva i metodologije)
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Uvod je loše oblikovan (npr. odabir teme slabo je obrazložen, istraživačko pitanje postavljeno je nejasno, cilj rada i/ili metodologija istraživanja nedovoljno su objašnjeni, ne navodi se literatura i izvori korišteni prilikom izrade rada).
2	Uvod je djelomice oblikovan (npr. istraživačko pitanje je postavljeno jasno, ali je preopširno i preopćenito ili ograničeno na usku temu, odabir teme, cilj i metode obrazloženi su na jednostavan način, djelomično se navode najvažniji izvori i literatura korišteni prilikom izrade rada).
3	Uvod je uspješno oblikovan (npr. istraživačko pitanje postavljeno je jasno i točno, tema i cilj rada, tj. pitanja koja će se obraditi, jasno su definirani, metodologija jasno opisana, precizno se navode najvažniji izvori i literatura korišteni prilikom izrade rada).

Bodovi	4. Znanje i razumijevanje povijesnih sadržaja
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rad pokazuje skroman opseg potrebnog znanja i ograničeno razumijevanje stručne terminologije. Većina odabranih podataka i primjera ne odgovara cilju i naslovu. Podaci su obrađeni skromno i nisu povezani s kronološkim razvojem.
2	Rad pokazuje zadovoljavajuće znanje o temi i razumijevanje stručne terminologije. Podaci i primjeri uglavnom odgovaraju cilju i naslovi. Podaci se iznose na razumljiv način i ukazuju na razumijevanje kronologije.
3	Rad je potkrijepljen potrebnim znanjem i pokazuje visoku razinu razumijevanja stručne terminologije. Podaci i primjeri su odgovarajući, iznose se na jasan i razumljiv način te ukazuju na razumijevanje važnosti kronologije za odabranu temu.

Bodovi	5. Analiza i argumentacija (usklađenost opisa i analize povijesnih sadržaja)
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rad sadržava malo vlastita razmišljanja, dijelovi teksta su preuzeti iz različitih izvora i međusobno nepovezani. Prevladava pripovijedan ili opisan pristup, a nedostaje objašnjavanje i analiza. Ne objašnjavaju se promjene, uzroci i posljedice, nije naznačen kontekst. Previše je nepotkrijepljenih i općenitih tvrdnji.
2	Rad sadrži vlastita razmišljanja, tekst je povezan ali još uvijek ne djeluje cjelovito jer su pojedini dijelovi doslovno preuzeti iz izvora. Analiza postoji, no gradivo se još uvijek iznosi na previše opisan način. Promjene, uzroci i posljedice su djelomično objašnjeni, kao i kontekst. Objašnjenja i argumenti djelomično su utemeljeni na dokazima.
3	Rad pokazuje visoku razinu samostalnog razmišljanja. Tekst je logičan i koherentan. Analiza je temeljita, a udio opisa primjeren. Kontekst, promjene, uzroci i posljedice objašnjavaju se temeljito i uvjerljivo. Objašnjenja i argumenti su primjereni, dobro organizirani i povezani.

Bodovi	6. Uporaba i interpretacija povijesnih izvora
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij (ne upotrebljavaju se izvori).
1	U radu se izvori koriste malo i neprimjereno, a razumijevanje njihovih mogućnosti i ograničenja je limitirano. Učenik/ca uglavnom nije svjestan/na da se prošlost može interpretirati na različite načine.
2	U radu se dostatno koriste izvori, a razumijevanje njihovih mogućnosti i ograničenja uglavnom je zadovoljavajuće i primjeren. Učenik/ca uočava da se prošlost može tumačiti na različite načine, ali uglavnom navodi jedno tumačenje.
3	U radu se uspješno i često koriste izvori te se jasno pokazuje sposobnost njihove evaluacije. Učenik/ca uočava da se prošlost prikazuje i interpretira na različite načine te zna navesti razloge zašto je to tako.

Bodovi	7. Zaključak
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij (nema zaključka).
1	Zaključak je nejasan i nije povezan s temom, istraživačkim pitanjem i rezultatima istraživanja.
2	Zaključak djelomice uspijeva prikazati rezultate istraživanja i odgovoriti na istraživačko pitanje, no ne upućuje na neriješena ili nova pitanja.
3	Zaključak je jasan i primjeren, uspješno sažima zaključke pojedinih poglavlja, prikazuje temeljne rezultate i odgovara na istraživačko pitanje. Ukazuje na nova i neriješena pitanja.

b) Kriteriji za vrednovanje prezentacije i obrane

Bodovi	1. Sadržaj i struktura izlaganja
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Izlaganje je loše povezano i nije pregledno. Nejasno su iznesene temeljne ideje, metodologija rada i/ili rezultati istraživanja.
2	Izlaganje ima preglednu strukturu ali ne djeluje cjelovito. Temeljne ideje, metodologija rada i rezultati istraživanja djelomično su izneseni i argumentirani.
3	Izlaganje ima jasnu strukturu (uvod, glavni dio, zaključak). Rečenice su precizne, jasne i gramatički korektne. Temeljne ideje, metodologija i rezultati istraživanja jasno su izloženi, povezani i potkrijepljeni primjerima, odabir terminologije prikladan, zaključci uvjerljivi.

Bodovi	2. Način izlaganja
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij (duža je od 10 minuta).
1	Prezentacija je u okviru propisanog vremena, ali je kratka i neadekvatna. Izgovor je nerazgovijetan, a tempo govora prebrz ili prespor. Učenik čita bilješke ili govori napamet naučeni tekst.
2	Prezentacija je vremenski adekvatna i uglavnom primjerena temi. Izgovor, tempo i jačina glasa su većim dijelom primjereni. Učenik/ca usmeno prezentira svoj tekst no nedostaje spontanosti i kontakta sa slušateljima.
3	Prezentacija je u okviru propisanog vremena i primjerena temi. Izgovor je razgovijetan, jačina glasa i tempo govora primjereni. Pozornost je usmjerena na slušatelje, gestikulacije primjerene i postignuta interaktivnost.

Bodovi	3. Korištenje medija
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij (mediji se nisu koristili).
1	Korištenje odabranih medija je slabo, prezentirani materijal loš i tek dijelom prati izlaganje.

2	Učenik/ca se dobro služi odabranim medijima. Prezentirani materijal je uglavnom reprezentativan za provedeno istraživanje i većim dijelom prati izlaganje.
3	Učenik/ca se suvereno služi odabranim medijima. Pisani i slikovni materijal je reprezentativan za provedeno istraživanje: prati tijek izlaganja, naglašene su ključne ideje rada, primjeri su dobro odabrani i odnose na sadržaj predavanja.

Bodovi	4. Odgovori na pitanja
0	Učenik/ca nije odgovorio/la ni na jedno pitanje.
1	Učenik/ca djelomično je odgovorio/la na pitanja.
2	Učenik/ca većinom je odgovorio/la na pitanja.
3	Učenik/ca u potpunosti je odgovorio/la na pitanja.

Kriteriji za vrednovanje samostalnog istraživačkog rada u srednjoj školi

Ukupan broj bodova: 42 (esej 30 bodova i obrana 12 bodova).

a) Kriteriji za vrednovanje eseja

Bodovi	1. Oblikovanje pismenog rada
0	Rad ima više od 18200 znakova.
1	Rad je skroman i nema jasnu strukturu (uvod, glavni dio, zaključak). Najvećim dijelom nije uređen (npr. nedostaje sadržaj, neoznačene stranice, ograničena je upotreba bilježaka, nepotpuno se citira literatura, odabir priloga je loš, a opisi slabi, na naslovnici nisu istaknuti svi potrebni podaci, nema sažetka).
2	Rad je djelomično uređen. Struktura rada je uglavnom jasna, no pojedini elementi su nedorađeni (npr. nejasno kazalo, neoznačene stranice, premalo bilježaka, bibliografija ne sadrži sve reference, postoje pogreške pri citiranju, neki su prilozi loše odabrani i slabo opisani, u sažetku nisu istaknute ključne riječi).
3	Rad je u potpunosti sređen i uključuje sve potrebne elemente (naslovnica, sadržaj, dobro oblikovani tekst, bibliografija, bilješke, prilozi, sažetak). Struktura rada u potpunosti je razumljiva (uvod, središnji dio, zaključak).

Bodovi	2. Stil i jezična točnost
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rječnik je siromašan, izražavanje nespretno i nejasno. Uporaba stručne terminologije je skromna. U tekstu je mnogo gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.
2	Rječnik je primjeren, izražavanje uglavnom jasno i precizno. Uporaba stručne terminologije je uglavnom primjerena. U tekstu je malo gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.
3	Rječnik je bogat, izražavanje jasno i jezgrovito. Korištenje stručnom terminologijom je suvereno. U tekstu gotovo da i nema gramatičkih i pravopisnih pogrešaka.

Bodovi	3. Uvod (odabir teme i istraživačkog pitanja, određivanje ciljeva i metodologije)
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Uvod je loše oblikovan (npr. odabir teme slabo je obrazložen, istraživačko pitanje postavljeno je nejasno, cilj rada i/ili metodologija istraživanja nedovoljno su objašnjeni, nema osvrt na literaturu i izvore korištene prilikom izrade rada).
2	Uvod je djelomice oblikovan (npr. istraživačko pitanje je postavljeno jasno, ali je preopširno i preopćenito ili ograničeno, odabir teme, cilj i metode obrazloženi su na jednostavan način, osvrt na izvore i literaturu djelomičan).
3	Uvod je uspješno oblikovan (npr. istraživačko pitanje postavljeno je jasno i točno, tema i cilj rada, tj. pitanja koja će se obraditi, jasno su definirani, metodologija jasno opisana, osvrt na izvore i literaturu precizan, postoji kritički odnos prema prednostima i nedostacima izabranih metoda).

Bodovi	4. Znanje i razumijevanje povijesnih sadržaja
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rad pokazuje skroman opseg potrebnog znanja i ograničeno razumijevanje stručne terminologije. Većina odabranih podataka i primjera ne odgovara cilju i naslovu. Podaci su obrađeni skromno i nisu povezani s kronološkim razvojem.
2	Rad pokazuje zadovoljavajuće znanje o temi i razumijevanje stručne terminologije. Podaci i primjeri uglavnom odgovaraju cilju i naslovu. Podaci se iznose na razumljiv način i ukazuju na razumijevanje kronologije.
3	Rad je potkrijepljen potrebnim znanjem i pokazuje visoku razinu razumijevanja stručne terminologije. Podaci i primjeri su odgovarajući, iznose se na jasan i razumljiv način te ukazuju na razumijevanje važnosti kronologije za odabranu temu.

Bodovi	5. Analiza i argumentacija (usklađenost opisa i analize povijesnih sadržaja)
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Rad sadržava malo vlastita razmišljanja, dijelovi teksta su preuzeti iz različitih izvora i međusobno nepovezani. Prevladava pripovijedan ili opisan pristup, a nedostaje objašnjavanje i analiza. Ne objašnjavaju se promjene, uzroci i posljedice. Previše je nepotkrijepljenih i općenitih tvrdnji te se u radu ne može prepoznati navedena metodologija.
2	Rad sadrži vlastita razmišljanja, tekst je povezan ali još uvijek ne djeluje cjelovito jer su pojedini dijelovi doslovno preuzeti iz izvora. Analiza postoji, no gradivo se još uvijek iznosi na previše opisan način. Promjene, uzroci i posljedice su djelomice objašnjeni. Objašnjenja i argumenti djelomično se temelje na dokazima i uglavnom su u skladu s navedenom metodologijom.
3	Rad pokazuje visoku razinu samostalnog razmišljanja. Tekst je logičan i koherentan. Analiza je temeljita, a udio opisa primjeren. Promjene, uzroci i posljedice objašnjavaju se temeljito i uvjerljivo. Objašnjenja i argumenti su primjereni, dobro organizirani i povezani te u skladu su s opisanom metodologijom.

Bodovi	6. Korištenje povijesnih izvora
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	U radu se izvori koriste malo i neprimjereno, a razumijevanje njihovih mogućnosti i ograničenja je limitirano.
2	U radu se dostatno koriste izvori, a razumijevanje njihovih mogućnosti i ograničenja uglavnom je zadovoljavajuće i primjereno.
3	U radu se uspješno i često koriste izvori različitog tipa te se jasno pokazuje sposobnost njihove evaluacije.

Bodovi	7. Razumijevanje povijesnog konteksta
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	U radu se poziva samo općenito na povijesni kontekst (lokalni, nacionalni, regionalni, europski i/ili svjetski).
2	U radu je iskazano djelomično razumijevanje povijesnog konteksta.
3	U radu je povijesni kontekst prikazan na primjeren način.

Bodovi	8. Interpretacije
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Učenik/ca uglavnom nije svjestan/na da se povijest sastoji od različitih interpretacija.
2	Učenik/ca je svjestan/na da postoje različite interpretacije, ali ih navodi nejasno.
3	Učenik/ca je svjestan/na da povijest pretpostavlja različite interpretacije događaja i to pokazuje u svojem radu: zna protumačiti zašto je to tako i vrednovati pojedina tumačenja.

Bodovi	9. Povezivanje različitih područja (interdisciplinarni pristup)
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Učenik/ca tek rijetko povezuje povijesno istraživanje s drugim disciplinama i područjima uzajamnog utjecaja.
2	Učenik/ca djelomično povezuje povijesno istraživanje s drugim disciplinama i područjima uzajamnog utjecaja.
3	Učenik/ca uspješno povezuje povijesno istraživanje s drugim disciplinama i područjima uzajamnog utjecaja.

Bodovi	10. Zaključak
0	Rad ne zadovoljava nijedan kriterij (nema zaključka).
1	Zaključak je nejasan i nije povezan s temom, istraživačkim pitanjem i rezultatima istraživanja.

2	Zaključak djelomice uspijeva prikazati rezultate istraživanja i odgovoriti na istraživačko pitanje, no ne upućuje na neriješena ili nova pitanja.
3	Zaključak je jasan i primjeren, uspješno sažima zaključke pojedinih poglavlja, prikazuje temeljne rezultate i odgovara na istraživačko pitanje. Ukazuje na nova i neriješena pitanja.

b) Kriteriji za vrednovanje prezentacije i obrane

Bodovi	1. Sadržaj i struktura izlaganja
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij.
1	Izlaganje je loše povezano i nije pregledno. Nejasno su iznesene temeljne ideje, metodologija rada i/ili rezultati istraživanja.
2	Izlaganje ima preglednu strukturu ali ne djeluje cjelovito. Temeljne ideje, metodologija rada i rezultati istraživanja djelomično su izneseni i argumentirani.
3	Izlaganje ima jasnu strukturu (uvod, glavni dio, zaključak). Rečenice su precizne, jasne i gramatički korektne. Temeljne ideje, metodologija i rezultati istraživanja jasno su izloženi, povezani i potkrijepljeni adekvatnim primjerima, odabir terminologije prikladan, zaključci uvjerljivi.

Bodovi	2. Način izlaganja
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij (duža je od 10 minuta).
1	Prezentacija je u okviru propisanog vremena, ali je kratka i neadekvatna. Izgovor je nerazgovijetan, a tempo govora prebrz ili prespor. Učenik čita bilješke ili govori napamet naučeni tekst.
2	Prezentacija je vremenski adekvatna i uglavnom primjerena temi. Izgovor, tempo i jačina glasa su većim dijelom primjereni. Učenik/ca usmeno prezentira svoj tekst no nedostaje spontanosti i kontakta sa slušateljima.
3	Prezentacija je u okviru propisanog vremena i primjerena temi. Izgovor je razgovijetan, jačina glasa i tempo govora primjereni. Pozornost je usmjerena na slušatelje, gestikulacije primjerene i postignuta interaktivnost.

Bodovi	3. Korištenje medija
0	Prezentacija ne zadovoljava nijedan kriterij (mediji se nisu koristili).
1	Korištenje odabranih medija je slabo, prezentirani materijal loš i tek dijelom prati izlaganje.
2	Učenik/ca se dobro služi odabranim medijima. Prezentirani materijal je uglavnom reprezentativan za provedeno istraživanje i većim dijelom prati izlaganje.
3	Učenik/ca se suvereno služi odabranim medijima. Pisani i slikovni materijal je reprezentativan za provedeno istraživanje: prati tijek izlaganja, naglašene su ključne ideje rada, primjeri su dobro odabrani i odnose na sadržaj predavanja.

Bodovi	4. Odgovori na pitanja
0	Učenik/ca nije odgovorio/la ni na jedno pitanje.
1	Učenik/ca djelomično je odgovorio/la na pitanja.
2	Učenik/ca većinom je odgovorio/la na pitanja.
3	Učenik/ca u potpunosti je odgovorio/la na pitanja.

Literatura

- Benjamin, Jules R., *A Student's Guide to History*, Bedford/St. Martin's, Boston and New York, 2004.
- Bell, Judith, *Doing your research project: A guide for first-time researchers in education and social science*, Open University Press, Buckingham and Philadelphia, 2001.
- Bognar, Ladislav, Matijević, Milan, *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- Booth, Alan, *Teaching History at University: Enhancing Learning and Understanding*, Routledge, London and New York, 2003.
- Geschichtsdidaktik: Praxishandbuch für die Sekundarstufe I und II*, Hilke Günther-Arndt (ur.), Cornelsen, Berlin, 2003.
- Geschichtsmethodik: Handbuch für die Sekundarstufe I und II*, Hilke Günther-Arndt (ur.), Cornelsen, Berlin, 2007.
- Katalog natjecanja i smotri učenica i učenika osnovnih i srednjih škola Republike Hrvatske u 2008. godini*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2007.
- Koren, Snježana, "Školska povijest kao politička bojišnica: oblikovanje engleskog Nacionalnog kurikuluma za povijest", *Povijest u nastavi* 6 (2005.)
- Koren, Snježana, Najbar-Agičić, Magdalena, "Komparativna analiza europskih kurikuluma povijesti", *Povijest u nastavi* 10 (2007.)
- Santrock, John W., *Educational Psychology: Classroom Update*, McGraw-Hill International Edition, 2006.
- Sauer, Michael, *Geschichte unterrichten: Eine Einführung in die Didaktik und Methodik*, Kallmeyersche Verlagsbuchhandlung, 2004.
- Slavin, Robert, E., *Educational Psychology: Theory and Practice*, Allyn and Bacon, 2000.
- Stradling, Robert, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2003.
- Trškan, Danijela, *Lokalna zgodovina – učenje z otkrivanjem*, Ljubljana, 2007.
- Trškan, Danijela, *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*, Srednja Europa, Zagreb, 2005.
- Uspješno učenje i poučavanje: psihologijski pristupi*, Charles Desforges (ur.), Educa, Zagreb, 2001.
- Wiesner, Merry E., Wheeler, William B., Doeringer, Frank M., Curtis, Kenneth R., *Discovering the global past: a look at the evidence, Volume I: to 1650*, Houghton Mifflin Company, Boston and New York, 2007.
- Wiesner, Merry E., Wheeler, William B., Doeringer, Frank M., Curtis, Kenneth R., *Discovering the global past: a look at the evidence, Volume II: since 1400*, Houghton Mifflin Company, Boston and New York, 2007.